

FUGs prinsippnotat om gratisprinsippet

Problemstillinger

- Noen skoler opererer med klassekasser/FAU-kasser som krever foreldrenes innsats i form av pengegaver eller dugnader. Denne praksisen overprøver regelen om frivillighet og anonymitet når arrangøren fører og offentliggjør lister over bidragsyterne.
- Noen skoler arrangerer betalte aktiviteter for elever. Dette legger press på både elever og foreldre og dette går mest utover familier med en begrenset betalingsevne.

Lovverket ([Opplæringsloven § 2 – 15](#))

Det er et grunnleggende prinsipp at den offentlige grunnskoleopplæringen skal være gratis. Gratisprinsippet i offentlige skoler skal sikre alle elever en rett til den samme opplæringen uavhengig av foresattes eller barnets økonomiske situasjon.

Gratisprinsippet i videregående opplæring er noe annerledes definert enn gratisprinsippet slik vi kjenner det fra grunnskoleopplæringen. Hovedregelen er at videregående opplæring i offentlig skole og i bedrift er

gratis. Skoleeier kan imidlertid pålegge elevene, lærlingene, lærekandidatene og de voksne å skaffe seg annet individuelt utstyr som opplæringen til vanlig gjør det nødvendig å ha. Opplæringsloven er imidlertid ikke til hinder for at skolen mottar gaver som kommer elevene til gode i opplæringen eller i form av eksempelvis sosiale tiltak. Gavene kan være rene pengegaver, dugnadsinnsats, elevprosjekt, klassekasser osv. fra foreldre eller andre.

FUGs erfaring

Foreldreutvalget får henvendelser fra foreldre som opplever at lokale tradisjoner med pengeinnsamling til klassesurer og sosiale aktiviteter, strider mot gratisprinsippet, selv om skolen ikke direkte krever penger fra foreldre.

Det er mange skoler som organiserer klassesurer, med sosiale eller pedagogiske mål eller en kombinasjon av begge deler. I en rekke tilfeller blir elevene pålagt å betale en egenandel eller delta på dugnader i forbindelse med av slike turer, selv når disse anses som en del av opplæringen.

FUG mener at denne praksisen er kritikkverdig, særlig fordi alle foreldre ikke alltid blir involverte i prosessen. Noen foreldre føler seg presset til å bidra, spesielt når bidragene blir registrert med elevens navn og det blir sendt ut betalingspåminnelser hjem til elevene. Mange foreldre kan oppleve at det er vanskelig å si fra, da de er redde for at det vil kunne gå utover barna deres. Selv om elevene blir forespeilet at turene er frivillige, vil noen av dem føle seg ekskluderte fra fellesskapet på grunn av manglende betalingsevne.

Opplæringsloven slår fast at dersom skolen og foreldrene bestemmer for at turen skal gjennomføres, har alle elevene rett til å være med. Slik som

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 9360 Grønland, 0135 Oslo | Besøksadresse: Schweigaards gate 15 B, 0191 Oslo
Telefon: 22 05 90 70 | Faks: 22 05 90 71 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

Foreldreutvalget ser det, kan dette innebære en ekstra økonomisk belastning for dem som bidrar. Disse må betale mer for at alle elever skal være med.

Foreldreutvalget mener at gavebegrepet ikke skal brukes for å uthule gratisprinsippet.

FUGs forslag til løsning

- Skolene skal ha det som hovedregel at alle aktiviteter skal være gratis for alle elever. Foreldrene må gis klar forståelse av at dersom flertallet vedtar å samle inn penger til en aktivitet, betyr ikke dette at alle må bidra og at dersom aktiviteten skjer innenfor ordinær undervisningstid, har alle elevene rett til å være med.
- Skolene skal kunne dokumentere at foreldrenes bidrag gis under full frivillig og anonymitet.
- Fylkesmannen bør føre tilsyn med gratisprinsippet på flere skoler og oppfordre foreldrene til å melde avvik på dette området.